

Op weg naar een inclusieve school op Urk

Wat is er nodig om een inclusieve gemeenschap te verwezenlijken?

In dit artikel buigen Ruth Koffeman, als kwartiermaker en toekomstig directeur van de Brede School Zeeheldenwijk, en Marieke Tjallema, academic director van de onderwijsmaster Passend Meesterschap, zich over de vraag wat er nodig is om de ambitie van inclusieve gemeenschap voor de Brede School te verwezenlijken.



Passend versus inclusief

Maatschappelijk groeit de behoefte aan een minder strikte scheiding tussen regulier en speciaal onderwijs, en tussen onderwijs en zorg. Vanuit de evaluatie van passend onderwijs is in maart 2023 een 'Werkagenda Route naar inclusiever onderwijs 2035' door de overheid bepaald. Passend en inclusief onderwijs zijn nauw met elkaar verbonden, maar toch wezenlijk anders van insteek. Waar passend onderwijs een passend aanbod in de regio biedt voor kinderen met een ondersteuningsbehoefte, richt inclusief onderwijs zich op alle kinderen en zorgt ervoor



Wat is er nodig om een inclusieve gemeenschap te verwezenlijken?

dat alle kinderen welkom zijn op de school van hun keuze. Het doel van inclusief onderwijs is dat kinderen in hun eigen buurt aan het onderwijs kunnen deelnemen. De ambitie om van de nieuwe Brede School in de Zeeheldenwijk van Urk een zo inclusief en kansrijk mogelijke plek voor kinderen te maken, kwam recht uit het hart van de drie samenwerkende partijen Schoolvereniging Rehoboth, De Zonnebloemschool en Stichting Kinderopvang Urk. Maar daarmee was het werk nog niet gedaan. Eén van de belangrijkste pijlers om het avontuur aan te gaan, bleek het creëren van een gezamenlijke taal rond de visie en op wat inclusie inhoudt in de praktijk.

Maatschappelijk groeit de behoefte
aan een minder strikte scheiding tussen
regulier en speciaal onderwijs, en tussen
onderwijs en zorg

Inclusief onderwijs, wat is dat?

De samenwerkingspartners onderwierpen in een werkgroep de term inclusief onderwijs aan nader onderzoek en ontdekten dat deze term verschillende beelden oproept. Door raadpleging van de Kennisrotonde leerde de werkgroep dat inclusief onderwijs verschillende verschijningsvormen heeft, die in oplopende mate als inclusief aangemerkt kunnen worden en waar steeds een extra laag bijkomt. Het minst inclusief is de opvatting van inclusie waarbij leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften in reguliere klassen worden geplaatst. Bij de tweede laag komt daarbij dat inclusie wordt opgevat als het tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften. In de derde laag wordt inclusie gezien als het tegemoetkomen aan de onderwijsbehoeften van alle leerlingen en tot slot wordt inclusie opgevat als het creëren van een gemeenschap (Göransson & Nilholn, 2014). De drie partijen hebben vanuit hun gezamenlijk idealisme – het creëren van een omgeving waarin ieder kind gedijt – gekozen voor de opvatting van inclusie als het creëren van een gemeenschap. Ze zien

In januari 2026 zal in een nieuwe woonwijk op Urk, de Zeeheldenwijk, de Brede School de Driemaster haar deuren openen. De ambitie is het creëren van een integrale en zo inclusief mogelijke plek voor kinderen van nul tot twaalf jaar, waar kinderopvang, regulier en gespecialiseerd onderwijs samenwerken.

dit als vertrekpunt én stip op de horizon om de school verder vorm te geven. Als vertrekpunt vormen de drie partijen een gemeenschap en gaan ze aan de slag vanuit gezamenlijke waarden in een werkgroep. Deze werkgroep werkt naar de stip op de horizon om de Brede School als inclusieve leer- en leefgemeenschap vorm te geven; een leefgemeenschap waarin er ruimte is voor verschillen en aandacht voor eenieders kwaliteiten.

De Brede School als gemeenschap

Door te werken vanuit gemeenschappelijke waarden en de gezamenlijke droom, hebben de drie partijen elkaar als collega's gevonden. Er is een sterke drijfveer ontstaan om samen één gemeenschap te vormen die werkt aan de Brede School als een inclusieve omgeving. Juist de verschillende invalshoeken die de diverse werksoorten meenemen, maakt van de werkgroep een bruisend geheel. Het blijkt verrassend en verfrissend te zijn om elkaars zienswijzen te horen en te onderzoeken wat die kunnen betekenen voor de concrete inrichting van de Brede School. De werkgroep heeft voor zichzelf de metafoer van het lichaam gekozen om aan te geven hoe kwaliteiten van professionals en verschillen tussen de werksoorten leiden tot een sterk geheel; het hoofd en het hart zijn verschillend, maar de één kan niet zonder de ander. De diversiteit zorgt ervoor dat er een compleet lichaam ontstaat, waarin de ene kwaliteit de andere aanvult of zelfs versterkt.

Als kwartiermaker geeft Ruth Koffeman vanuit Rehoboth samen met twee andere partijen sturing aan dit proces. Ze heeft gemerkt dat het belangrijk is dat iedere partij haar stem kan laten horen, een gelijkwaardige inbreng kan hebben en waarbij de diversiteit wordt gezien als meerwaarde. De verschillende perspectieven die op tafel komen, geven

Creëren van een gezamenlijke taal rond inclusie in de praktijk

Bij een dialoog is elke inbreng, en elke deelnemer, van evenveel waarde

nieuwe inzichten en verrijken het denken. Doordat alle drie de partijen zich buigen over de onderwerpen die voorbijkomen, ontstaat er een gemeenschappelijke besluitvorming. Zaken van verschillende orde zijn onderwerp van gesprek. Het gaat allemaal bottom-up. Het komen tot gezamenlijke beslissingen leidt tot eigenaarschap. Voorbeelden zijn de keuze voor de naam van de school, de plek van de website (één website en geen drie!), een gezamenlijk pedagogisch klimaat en gezamenlijke vieringen.

Een leefgemeenschap waarin ruimte is voor verschillen en aandacht voor eenieders kwaliteiten

In deze fase van oprichting is de gemeenschap het vertrekpunt om van elkaars ervaring en expertise te leren en de gezamenlijke droom waar te maken. De stip op de horizon is de school als ontmoetingsplek en leergemeenschap,

waar ook ruimte is voor expertise van buitenaf om de rijke schooldag en krachtige leeromgeving te realiseren. De uitdaging zit erin om straks met alle mensen in de nieuwe school die verbondenheid van deze startfase te blijven voelen, samen te werken, met elkaar in gesprek te gaan en elkaar te blijven vinden. Dat geldt voor de professionals en de kinderen. Een gemeenschap wil zeggen dat je niet alleen bent, maar bij elkaar hoort. Het team moet gaan ontdekken op welke manier je kinderen één plek kunt bieden, waar ze bijvoorbeeld kunnen profiteren van het aanbod vanuit het speciaal én het regulier onderwijs. Dat zou kunnen door kinderen in verschillende groepen te laten meedraaien, maar ook door bijvoorbeeld combinaties te maken van professionals die samen voor een groep staan. Professionals die in de nieuwe school gaan werken, moeten zich bewust zijn van waar ze voor kiezen en de visie onderschrijven. Maar daarmee ben je er nog niet. Er zullen gezamenlijke afspraken moeten komen, maar ook aandacht voor wat individuen nodig hebben. Het zal steeds nodig zijn om nieuwe afwegingen te maken en belangrijk is om nu al na te denken over hoe je dat wilt faciliteren.



Inclusieve praktijken

Vanuit de gezamenlijke definiëring van waarden en visie maakte de werkgroep de stap naar concretisering van de leeromgeving. De werkgroep is zoekende naar wat voor praktijken inclusie stimuleren en denkt na over een organisatievorm die bijdraagt aan een inclusieve leeromgeving en gemeenschapsvorming. De literatuur heeft hier nog geen concrete antwoorden op, maar er zijn aanwijzingen dat meer uitwisseling tussen leerkrachten en het delen van expertise bijdragen aan beter onderwijs. Dit sluit aan bij de opvatting van Wienen (2023), die stelt dat inclusie de uitkomst is van heel goed onderwijs, algemene vorming en leraren die aanhoudend dat onderwijs ontwikkelen. Het bracht de samenwerkingspartners ertoe om op zoek te gaan naar andere en nieuwe vormen van organiseren van onderwijs. De oprichting van een nieuwe school biedt immers bij uitstek de gelegenheid om het anders aan te pakken. Momenteel onderzoeken de partijen of bijvoorbeeld unitonderwijs mogelijkheden biedt en geschikt is om de idealen van de Brede School te verwezenlijken. Het idee hierachter is dat het loslaten van het leerstof-jaarklassensysteem de gelegenheid biedt om beter aan te sluiten bij de ontwikkeling van leerlingen en hun leerproces centraal te stellen. Tegelijk voorkomt het dat leerkrachten zich op

hun eilandjes in een klas terugtrekken door het onderwijs op deze manier in te richten. Unitonderwijs vereist samenwerken. Samen ben je verantwoordelijk voor de ontwikkeling en het welbevinden van leerlingen, maar als professionals ook voor elkaar. Samen werk je aan een klimaat waar leerlingen, maar ook de professionals, tot hun recht kunnen komen. Het nodigt uit om steeds opnieuw het professionele gesprek te voeren over wat beter of anders kan.

Daarnaast willen de samenwerkingspartners thematisch gaan werken om de Brede School als gemeenschap vorm te geven. Een gezamenlijk thema geeft verbinding en creëert de mogelijkheid voor uitwisseling, vieringen of gezamenlijke evenementen. Het biedt concreet houvast voor gezamenlijkheid in de verscheidenheid van activiteiten en helpt daardoor mee om de gemeenschapszin in de school te gaan 'leven'.

Vanuit de keuze om het leerstof-jaarklassensysteem los te laten en anders te gaan organiseren, kon de werkgroep een pakket van eisen voor de architect opstellen. De uitkomst is dat de nieuwe Brede School een gebouw wordt zonder de traditionele klaslokalen. Er komen open ruimtes die je kunt gebruiken om samen te komen, maar er komen ook



kleinere geborgen lokalen waar je met groepjes kinderen aan het werk kunt. Er is gekozen voor een ruimteverdeling, waarbij je aan verschillende behoeftes tegemoet kunt komen. Het gebouw zal bestaan uit een kloppend hart in de vorm van een grote aula waaraan ruimtes als de bieb op school, een kookatelier, een creatief atelier, een podium en speellokale grenzen. Op deze manier helpt het gebouw mee om de gemeenschap binnen te laten en te werken aan het gemeenschapsgevoel.

dat in alle organisaties veel theoretische kennis zit, maar ze heeft ook gemerkt dat er een rijkdom is aan praktische kennis. Deze kennis wil ze samenbrengen binnen een professionele cultuur. De dialoog is voor haar het middel om dit te realiseren. In een dialoog verken je verschillende perspectieven, is er waardering voor theoretische én praktische kennis en ga je op zoek naar een gemeenschappelijke taal voor toekomstig denken en handelen. Bij een dialoog is elke inbreng en elke deelnemer van evenveel waarde.

Professionele cultuur en de dialoog

Als kwartiermaker en toekomstig directeur heeft Ruth Koffeman voor ogen hoe zij met het team als leergemeenschap wil optrekken. Inmiddels heeft Koffeman ervaren

Het is belangrijk om elkaar te ondersteunen, maar in een dialoog ga je een stapje verder; je wilt er ook van leren



De ontwerpers van de inclusieve school in Urk

Tijdens haar masteropleiding *Passend Meesterschap*, een praktijkgerichte educatieve master die leraren opleidt tot 'expert in leergedrag en inclusie', heeft Koffeman in haar rol als leerkracht veelvuldig de dialoog gevoerd met haar collega's (en de leerlingen) in school. In deze dialogen verkenden ze met elkaar, vanuit lastige dagelijkse situaties, wat er anders kan om het onderwijs te versterken voor alle leerlingen. Leerkrachten bleven in deze gesprekken dicht bij wat ze ervaren als de kern van onderwijs en bij datgene waarvoor ze uiteindelijk voor het vak van leerkracht hebben gekozen. Koffeman merkte dat leerkrachten warmlieden voor deze gesprekken en de energie ging stromen vanuit de liefde voor hun vak. In de nieuwe Brede School wil Koffeman deze ervaring meenemen en inzetten. Voor het vormen van een gemeenschap is het van belang dat er ruimte en tijd wordt gemaakt om samen aan tafel te gaan zitten en te vertellen wat je hebt meegemaakt die dag, wat er lekker liep en wat moeilijk was. Het is belangrijk om elkaar te ondersteunen, maar in een dialoog ga je een stapje verder. Je wilt er ook van leren.

De dagelijkse ervaringen zijn het vertrekpunt voor nader onderzoek om het gemeenschappelijk denken en handelen voortdurend aan te scherpen. Collega's doen over het algemeen hun uiterste best om voor leerlingen de beste omgeving te creëren en komen vooral tot creatieve oplossingen als ze hierover met elkaar in gesprek gaan. Ze kunnen leren van elkaars ervaringen, maar het is van belang elkaar ook te bevragen en te onderzoeken waar je staat met betrekking tot de waarde inclusie en hoe je je verhoudt tot de visie van de school. Hier komt de professionele cultuur om de hoek kijken; kritisch durven zijn en jezelf en de ander voortdurend de vraag stellen of je nog op de goede weg bent en of je de waarde 'inclusie' nog naleeft. Vooralsnog zijn in de werkgroep goede ervaringen opgedaan met de dialoog door elkaar en de ander steeds op een respectvolle manier tegemoet te treden. De volgende stap in het proces is om ook ouders, besturen of andere partijen te betrekken. Dit is wat Koffeman als kwartiermaker voor ogen heeft, want als je een gemeenschap wilt zijn moet je dit ook uitdragen en ieders stem mee laten tellen. Natuurlijk vraagt dat soms om geduld en kleine stapjes, maar het gaat uiteindelijk om het doel. Hierover zegt ze: 'Urk is zo'n

prachtige gemeenschap die gemeenschapszin al heel sterk in zich heeft. We kunnen zoiets moois voor het onderwijs betekenen door in de Brede school de verbinding te maken tussen inclusie, de gemeenschapszin en de identiteit van de mensen op Urk.'

Bronnen

- Koffeman, R. (2023). *Een passend ontwerp voor de Brede School in de Zeeheldenwijk Urk. Plan van aanpak 2023-2025*. Intern document.
- Schoolvereniging Rehoboth, Stichting Peuterspeelzaal Urk & Zonnebloemschool (2023). *Visie Brede School*. Intern document.
- Wienen, B. (2023). *Van individueel naar inclusief onderwijs: Pleidooi voor minder labels en meer aandacht voor de kracht van onderwijs*. Instonido.



Ruth Koffeman MEd heeft in 2023 de master *Passend Meesterschap* afgerond. Ze is leerkracht op De Harmpje Visserschool van Schoolvereniging Rehoboth te Urk en heeft daarnaast taken als kwartiermaker voor een nieuwe Brede School waarin regulier, gespecialiseerd onderwijs en kinderopvang samen onder één dak gaan samenwerken.



Drs. Marieke Tjallema is werkzaam als hogeschooldocent op de Marnix Academie en werkt als docent en academic director (in duo) in de master *Passend Meesterschap*. Daarnaast werkt ze als docent en onderwijsontwikkelaar in de master *Leren en Innoveren* en de post HBO Burgerschapsonderwijs.